

УДК 37.015.311

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-174-186>

ЦІННІСНИЙ ІНТЕЛЕКТ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ У НОВІТНЬОМУ ПОСТВОЄННОМУ СВІТІ

Ю. В. Пелех

ORCID 0000-0002-1737-4557

А. В. Матвійчук

ORCID 0000-0002-0008-8589

Вихідною позицією дослідження є констатація, що бездуховність, несформованість культури миру і нерозвинений ціннісний інтелект – це пов'язані обставини, що мають наслідком суспільну дисгармонію і можуть привести до трагічних наслідків, як от російська аморальна агресія щодо України. Зважаючи на означене, метою дослідження заявлено продемонструвати концептуальні можливості ціннісного інтелекту у контексті формування світогляду особистості у поствоєнному світі.

Основною гіпотезою дослідження є теза про прямий зв'язок між сформованим ціннісним інтелектом і рівнем культури миру. Філософсько-теоретична основа дослідження включає: 1) напрацювання у дискурсі духовності й культури миру; 2) результати наукових дискусій у сфері вивчення інтелекту і його неакадемічних форм. Методи дослідження детерміновані його теоретичним характером.

На підставі проведеного дослідження показано, що потенціал ціннісного інтелекту щодо залучення до культури миру зумовлено його специфічною природою. Визначено, що сформованість ціннісного інтелекту особистості відкриває їй шлях до позитивної взаємодії з іншими людьми завдяки вірному трактуванню ціннісних аспектів їхньої життєвої позиції.

Вперше обґрунтовується позиція, що розвинений цінний інтелект, мотиваційна компонента якого включає гуманістичні цінності й цінності миру, може виступати засобом індивідуального самовдосконалення й соціальної інженерії. Показано, що формування особистості з розвиненим ціннісним інтелектом є однією з передумов творення соціального простору, де мінімізуються можливості ціннісних колізій і конфліктів як приводів для війни.

На підставі обґрунтованих узагальнень робиться висновок про перспективність подальшого теоретичного опрацювання концепту ціннісного інтелекту через виявлення його фундаментальних характеристик, а також розроблення засобів його емпіричного діагностування.

***Ключові слова:** духовність, культура миру, цінності культури миру, ціннісний інтелект, аксіологія.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Початок ХХІ ст. в силу сукупності різноманітних чинників зазвичай характеризувався як період глобальних перетворень політичного, соціального й економічного характеру. Перетворення ці актуалізували виклики особистого й соціального порядку, що супроводжувалося емоційною напруженістю, внутрішньою і зовнішньою дисгармонією, зростанням рівня конфліктності, в тому числі у зв'язку з ціннісними контрверсами. Апогеєм означеної ситуації можна вважати російську безпричинну й аморальну агресію щодо України. Нагла війна, фактично підтримувана більшістю громадян РФ (прямо або мовчазною згодою), серед іншого, наочно довела катастрофічні наслідки, які може мати відсутність (на індивідуальному й суспільному рівні) розвиненого інтелекту, зокрема інтелекту ціннісного як здатності мислити і діяти у системі гуманістичних ціннісних координат.

24 лютого 2022 року світ став свідком ситуації, коли російське суспільство (його зверхники й пересічні члени), очевидно втративши культуру миру і відкинувши цінності миру й гуманізму, почали відверте й жорстке знищення українського суспільства фактично за його одвічне прагнення зберегти свою культурну (зокрема ціннісну) самобутність, а також волю до утвердження української демократичної держави, що заснована на європейських цінностях. Означене доводить ціннісний характер наймасштабнішої за останні сімдесят років війни у Європі. Водночас стійкість і незламність українців перед однією з найбільших потуг світу, з одного боку, і здатність консолідувати значну частину світу у боротьбі з сучасним російським фашизмом, з іншого боку, чітко вказує на вагомість і значимість цінностей й ціннісних переконань у битві з відвертим злом – новітнім фашизмом.

Зважаючи на вказане, логічно зробити висновок про актуальність дослідження аксіологічної проблематики загалом і, зокрема, перспективність наукової уваги до питання залучення ціннісного інтелекту в контексті формування світогляду особистості у новітньому поствоєнному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто наголосити, що філософсько-теоретична основа нашого дослідження включає дві базові складові. По-перше, невичерпні (якщо не сказати – неозорі) напрацювання у дискурсі духовності й культури миру. Зокрема, у своїх міркуваннях щодо формування світогляду особистості у новітньому поствоєнному світі ми апелювали до праць тих науковців, які (1) намагалися надати дефініцію духовності і (2) обґрунтовували зв'язок між духовністю й культурою (зокрема, культурою миру). При цьому додатковим чинником нашої уваги був аксіологічний аспект таких дефініцій. Отож, на наше розуміння феномену духовності передусім вплинули такі її трактування як-от: 1) як здатність людини стати джерелом смислопокладання, особистісного самовизначення й осмисленого перетворення дійсності (Андрущенко, 2011, с. 722); 2) як ціннісне домобудівництво особистості (Кримський, 2002); 3) як спосіб людського буття, що визначається системою життєвозначущих цінностей (Антоненко, 2018, с. 120-121); 4) як інтегративна якість особистості, що визначає смисложиттєві цінності, які формують людяне відношення до інших, тобто гуманізм (Целякова, 2008, с. 68); 5) як динамічна реальність, в якій постійно досліджується щось нове, і яка може включати пошук сенсу життя. (Харт, 2002, с. 23); 6) як відображення особистісного й соціального аспекту існування людини (суб'єктивний та об'єктивний прояви особистості в середовищі) (Кевішас, 2019, с. 22).

Водночас, увага до формування духовності засобами освіти вмотивована поширеною науковою позицією, що духовні якості є запорукою утворення простору позитивної комунікації, соціальної єдності і суспільного поступу (Андрущенко, 2011; Баяновська, 2020; Остін, 2004; Растрігіна, 2019). При цьому, концептуальне значення для нас має: 1) позиція, що основне функціональне призначення духовної культури – реалізація особистістю сутнісних сил у процесі духовно-практичної діяльності, передбачає високий рівень засвоєних особистістю духовних цінностей (Слюсар, 2009, с. 9); 2) теза, що сутність духовності проявляється (Андрущенко, 2011) у піклуванні про загальне благо, в прагненні до творення й утвердження моральних начал і краси у всьому (зокрема, у поведінці й культурі спілкування) і (Антоненко, 2018) в гуманізмі, толерантності, терпимості, безкорисливості, великодушності, працьовитості, відповідальності, щирості, любові до ближніх і до всього світу (Шевченко, 2015, с. 295).

Очевидно невід'ємною частиною духовних цінностей є цінності культури миру – такі, як-от життя і гідність людини, свобода, справедливість, солідарність, толерантність, права людини (Цюрупа, 2014). Ці та інші культурні цінності ведуть до інтеграції суспільства, зростання

взаєморозуміння між людьми, їхньої солідарності, творення простору позитивної комунікації (Шетеля, 2022).

Уявлення про духовність як динамічний феномен, зміст якого (зокрема ціннісний) розкривається у (Андрущенко, 2011) способі взаємодії з навколишнім світом (соціальним й природним) і (Антоненко, 2018) формах особистісного смислопокладання й осмисленого перетворення дійсності, змушує особливу увагу приділити проблематиці інтелекту і наявним напрацюванням у цій царині, що становить другу базову складову нашого дослідження питань формування світогляду особистості у новітньому поствоєнному світі.

Одразу відзначимо, що досі у науковій літературі феномени «інтелект», «соціальний інтелект» та «емоційний інтелект», а також зв'язки між ними здобули належне й глибоке опрацювання. Інтелект загалом розуміється як інтегральна характеристика людської свідомості, яка проявляється як здатність людини діяти цілеспрямовано, засвоювати зовнішні об'єкти та схеми власних дій, тобто набувати досвід (Петрушенко, 2009, с. 77). Принциповою для нас є позиція, що інтелект відображає здатність мислити й адекватно реагувати на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, швидко ухвалювати правильні рішення (Ревак, 2013, с. 134), іншими словами інтелект розкривається через активність (інтелектуальну або практичну).

Сфера застосування (реалізації) інтелекту може бути різною, що зумовило появу концепції «соціального інтелекту» Едварда Трондайка, а за деякий час і концепту «емоційного інтелекту» Говарда Гарднера. Показово, що сформованість соціального або емоційного інтелекту прихильниками відповідних концепцій розглядались як важлива передумова конструктивного мислення і досягнення практичного (життєвого) успіху (Кантор і Кілстром, 1987; Майер і Саловей, 1993; Гоулман, 2009). І ось тут треба наголосити, що парадоксальним чином досі в науці не порушувалося питання про ціннісний інтелект. Зокрема, нині відсутні теоретичні або практичні напрацювання залучення потенціалу концепту ціннісного інтелекту в контексті формування світогляду особистості у новітньому поствоєнному світі.

Тут ми дозволимо собі сформулювати наукову позицію, суть якої виражатиме **проблему, вирішенню якої присвячується стаття**. Отож, нині утвердилася думка, що культура миру постає основою загальної безпеки людства. Культура миру, при цьому, потрактовується як наявність гармонії, справедливості, гуманності, повсякденна практика мистецтва розуміти та прощати (Цюрупа, 2014). Культура миру особистості заснована на системі цінностей духовного порядку. Відтак формування культури миру

особистості пов'язане із формуванням духовності, засвоєнням універсальних цінностей, а це виводить на проблематику формування ціннісного інтелекту. Вважаємо, що сформований ціннісний інтелект є передумовою залучення до культури миру. Важливо, що сформований ціннісний інтелект реалізується у прагненні самовдосконалення в ціннісному контексті, волінні розуміти й адекватно діяти у контексті різних ціннісних дискурсів, уникаючи конфліктних ситуацій, тобто діяти в мирі, демонструючи свою духовну силу й ціннісну зрілість.

Мета статті – показати концептуальні можливості ціннісного інтелекту у контексті формування світогляду особистості у новітньому поствоєнному світі. Досягнення вказаної мети передбачає реалізацію таких дослідницьких завдань: 1) окреслення змісту концепту ціннісного інтелекту; 2) визначення потенціалу ціннісного інтелекту щодо формування світогляду особистості. Зважаючи на теоретичний характер представленої роботи, для досягнення заявленої мети залучено теоретичні методи дослідження філософського та загальнонаукового рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. В обґрунтування концепту ціннісного інтелекту передусім покладено нині вже аксіоматичну тезу про фундаментальне значення рівня засвоєння цінностей і прийняття ціннісних орієнтацій, сформованості ціннісно-сміслової сфери, розвиненості ціннісної свідомості й рівня аксіологічної культури особистості для змісту й характеру її життєдіяльності. Іншими словами, життєва стратегія і життєві результати особистості залежать від її ціннісного інтелекту. Розвинений ціннісний інтелект постає вагомою передумовою знаходження правильного рішення в ціннісному дискурсі, що може бути максимально використано різними сторонами можливих ціннісних колізій і конфліктів.

Логіка нашого дослідження визначає необхідність надати визначення, що сприятиме розумінню, що собою являє ціннісний інтелект. З цією метою викладаємо певні міркування щодо ціннісного інтелекту.

Оскільки генетика концепту ціннісного інтелекту походить від феномену інтелекту, то, відповідно, означена форма інтелекту також належить до характеристик людської свідомості, що проявляється у здатності мислити і діяти (зважаєно й цілеспрямовано) з урахуванням аксіологічного контексту певної ситуації і з одночасним формуванням ціннісного досвіду (засвоєння або утвердження певних цінностей й ціннісних орієнтацій). При цьому ми спираємося на розуміння ціннісного досвіду як сукупність «різних уявлень, знань, розуміння, мудрості, глибоких духовних-моральних і естетичних переживань щодо цінностей,

які люди вибирають і, які є для них значущими протягом життя» (Антоненко, 2018, с. 117)

Ціннісний інтелект також справедливо позначити «як здатність мислити у системі ціннісних координат (з огляду на загальнолюдські й, коли це необхідно, професійні цінності), адекватно реагувати на виклики (зокрема ціннісного порядку) соціального та природного середовища, своєчасно ухвалювати ефективні рішення і брати на себе відповідальність» (Пелех, 2021, с. 351). Необхідність розвитку ціннісного інтелекту зумовлена і необхідністю вирішення життєвих ціннісних колізій, і потребами особистісного характеру – ціннісними пошуками, ціннісними переживаннями, пошуками і формуванням індивідуальних ціннісних ієрархій та ціннісних орієнтацій. З іншого боку, сформованість ціннісного інтелекту особистості відкриває їй шлях до позитивної взаємодії з іншими людьми завдяки вірному трактуванню ціннісних аспектів (ціннісної основи) їхньої життєвої позиції і поведінки. Тут ми виходимо з вже означеної аксіоми, що цінності є надважливим джерелом мотивації поведінки людини і суспільства. Саме цінності задають вектор життєвого руху, а також є визначальними чинниками розуміння людиною щастя й благополуччя, визначення своєї ролі й місця у суспільному просторі.

Для глибинного розуміння ціннісного інтелекту варто також взяти до уваги, що це є інтегральне утворення, що складається з когнітивної, мотиваційної й діяльної компонент. Когнітивна компонента – це фактично сукупність аксіологічних знань особистості, способи й механізми їхнього осмислення, вдосконалення і ретрансляції. Мотиваційна компонента складається з цінностей самої особистості (ідеальних (духовні, психічні, вітальні); культурних (суспільних, виробничих, технологічних); політичних (доктринальних, юридичних, економічних) (класифікація цінностей за Адольфом Шолтисеком (2003, с. 285-286)). Діяльна компонента – це здатності (навички й вміння) мислити і діяти з урахуванням аксіологічного ситуаційного контексту.

Наголосимо, що вказана компонентна організація ціннісного інтелекту важлива не лише для розуміння цього феномену, але й створює методологічні передумови для його фіксації й діагностування шляхом застосування кваліметричного підходу (передбачає можливість багатокритеріальної діагностики) й імовірнісно-статистичного підходу (надання компонентній структурі ціннісного інтелекту статистичного виміру). Принагідно зауважимо, що методика фіксації й діагностування ціннісного інтелекту – це тема окремого спеціального дослідження, принципова важливість якого полягає в тому, що воно відкриває шлях для

переходу від теоретичної констатації ціннісного інтелекту до його емпіричної фіксації й підтвердження як наукового факту.

Між тим у теоретичному контексті нашого дослідження маємо відзначити, що з соціально-філософської точки зору, ціннісний інтелект людини детермінуємо як здатність ідентифікувати, розуміти й толерантно сприймати різні ціннісні світи (особистісні, групові, соціальні). «Цінності, будучи елементами культурної системи й водночас інтерналізовані в особистостях, набувають статусу феноменів, що суттєво впливають на поведінку індивіда і суспільства в цілому. При цьому, цінності можуть бути ключем до інтеграції в суспільство, й причиною дезінтеграції» (Матвійчук, 2021, с. 338). Відповідний напрям особистість може обирати керуючись власним ціннісним інтелектом. Отже, необхідність формування ціннісного інтелекту обумовлена і інтересами особистості, й суспільства загалом.

Окресливши зміст концепту ціннісного інтелекту, звернемося до питання його потенціалу щодо формування світогляду особистості. Тут наша принципова позиція в тому, що розвинений ціннісний інтелект створюватиме передумови для творення такого соціального простору, в якому мінімізуватимуться можливості ціннісних колізій і конфліктів, тобто простору миру. Розвинений цінний інтелект, мотиваційна компонента якого включатиме гуманістичні цінності й цінності миру, виступатиме засобом соціальної інженерії. «Процес соціальної інженерії і здійснюється на основі ціннісного інтелекту, і водночас опредмечує цінності у практичній діяльності,... сформованість цінностей і ціннісних орієнтацій має принципове значення для початкової стадії інженерії: напрацювання ціннісних мотивів і цілей конструювання соціальної реальності та їхньої реалізації крізь призму певної соціальної (ціннісної) мети, ідеї, що показують, якою має бути соціальна реальність для задоволення обраних цінностей, ціннісних орієнтирів і пріоритетів» (Пелех, 2021, с. 355). Іншими словами, особа з розвиненим ціннісним інтелектом (в основі якого гуманістичні цінності й цінності миру) має значні потенції щодо розбудови суспільства миру, злагоди й гармонії (проілюстровано рис. 1).

З огляду на потенціал формування гуманістичного й миролюбивого світогляду особистості з'являється додатковий мотив щодо посилення аксіологічної складової частини освітнього процесу з метою розвитку ціннісного інтелекту. При цьому, сам процес формування ціннісного інтелекту ми розглядаємо як набуття й засвоєння навичок знаходити такі оптимальні ціннісні патерни взаємин з іншими людьми або соціальними утвореннями у процесі міжособистісної взаємодії, які створюватимуть ситуацію безпеки і спокою у відповідних взаєминах.

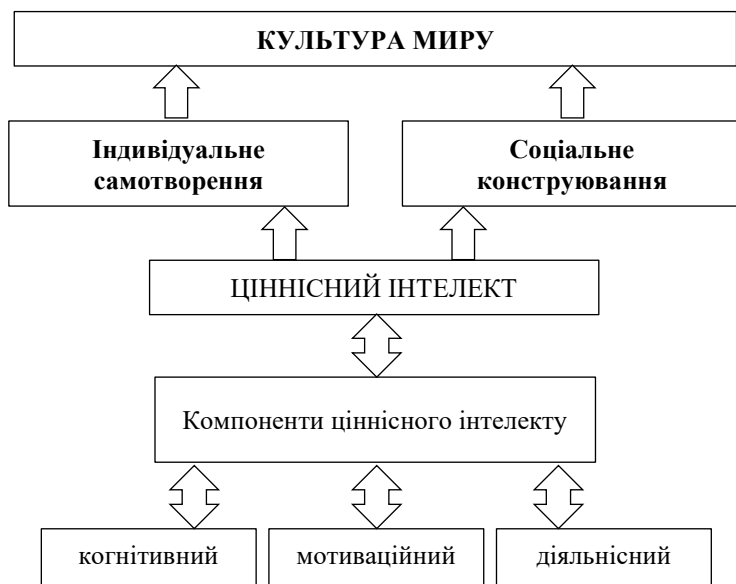

Рис. 1. Значення ціннісного інтелекту для утвердження культури миру

Водночас маємо визнати, що ціннісний інтелект людини явище динамічне, яке може розвиватися і формуватися: 1) у межах об'єктивно заданого соціокультурного простору, в якому вже сформовані певні цінності й ціннісні ієрархії, як основи соціально-поведінкової взаємодії; 2) під впливом індивідуального життєвого досвіду, особистісної комунікаційної практики, іноді всупереч усталеним й суспільством прийнятим ціннісним установкам. Вказане необхідно враховувати у процесі організації ціннісної освіти як важливої складової сучасного освітнього простору.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вище викладене, відзначимо, що вихідною тезою нашого дослідження стало твердження, відповідно до якого сформований ціннісний інтелект розглядається як важлива умова залучення до культури миру, що є основою загальної безпеки людства. У зв'язку з вказаною тезою було сформульовано мету: показати концептуальні можливості ціннісного інтелекту у контексті формування світогляду особистості у поствоєнному світі. Відповідно до означеної мети, із застосуванням філософсько-теоретичної методології дослідження, ми прийшли до таких висновків і узагальнень:

1. Потенціал ціннісного інтелекту щодо залучення до культури миру зумовлено його специфічною природою. Будучи формою інтелекту, ціннісний інтелект проявляється у здатності мислити і діяти з урахуванням аксіологічного ситуаційного контексту. Відповідна здатність заснована на когнітивній, мотиваційній й діяльнісній компонентах ціннісного інтелекту, що підлягають конструюванню, корегуванню і діагностуванню. Зрештою, сформованість ціннісного інтелекту особистості відкриває їй шлях до позитивної взаємодії з іншими людьми завдяки вірному трактуванню ціннісних аспектів (ціннісної основи) їхньої життєвої позиції і поведінки.

2. Розвинений цінний інтелект, мотиваційна компонента якого включає гуманістичні цінності й цінності миру, може виступати засобом індивідуального самовдосконалення й соціальної інженерії. Мовиться про те, що особа з розвиненим ціннісним інтелектом (в основі якого гуманістичні цінності й цінності миру) має значний потенціал щодо розбудови суспільства миру, злагоди й гармонії. На підтвердження цього висуваємо аргумент, що розвинена здатність ідентифікувати, розуміти й толерантно сприймати різні ціннісні світи (індивідуальні й соціальні), створює умови для соціального простору, де мінімізуються можливості ціннісних колізій і конфліктів як приводів для війни.

Насамкінець наголосимо, що перспективи подальших досліджень мають два важливі аспекти: 1) теоретичне обґрунтування концепту ціннісного інтелекту через виявлення його фундаментальних характеристик, а також розроблення засобів його діагностування; 2) розроблення принципу формування ціннісного інтелекту як важливого результату навчання в системі ціннісної освіти.

Література

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. Київ: Знання України, 2011. 1099 с.
2. Антоненко Т. Л. Становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього фахівця. Київ: Видавництво «Педагогічна думка», 2018. 412 с.
3. Баяновська М. Р. Духовність особистості та її формування в нових історико-культурних умовах. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*. 2020. Vol. 3. Pp. 43–46.
4. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. Москва : АСТ, 2009. 478 с.
5. Кевішас Й. Вступ. *Горизонт духовності виховання: колективна монографія* / Уклали й підготували Йонас Кевішас та Олена М. Отич. Вільнюс: Zuvendra, 2019. С. 15–36.
6. Кримський Сергій: «Принципи духовності XXI століття». День, 15 листопада 2002 р. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/sergiy-krimskiy-principi-duhovnosti-hhi-stolitlya> (дата звернення: 18.06.2022).

7. Матвійчук А. В. Концепт «ціннісного інтелекту» у соціально-філософському контексті. *Science and education: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan. 2021. Pp. 336–339.
8. Пелех Ю. В. Ціннісний інтелект: філософсько-методологічні перспективи у педагогічній практиці. *European potential for the development of pedagogical and psychological science: Collective monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. P. 331–366.
9. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. 264 с.
10. Растригіна А. Концепція духовності виховання як модель новітньої парадигми освіти. *Горизонт духовності виховання: колективна монографія / Уклали й підготували Йонас Кевішас та Олена М. Отич. Вільнюс: Zuvedra, 2019. С. 128–142.*
11. Слюсар В. М. Духовна культура суспільства як чинник самореалізації особистості. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. № 47. С. 8–12.
12. Целякова О. М. Духовність як цілісний феномен: проблеми концептуалізації в контексті соціально-філософського пізнання. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 33. С. 65–73.
13. Цюрупа М. Культура миру проти культури ненависті. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. Вип. 3. С. 264–272.
14. Шевченко Г. П. Виховання – процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 3. С. 288–299.
15. Шетеля Н. І. Концептуально-педагогічні засади професійної підготовки майбутнього фахівця у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища. Ужгород: РІК-У, 2022. 320 с.
16. Astin A. W. Why spirituality deserves a central place in liberal education. *Liberal Education*. 2004. № 90(2). P. 34–41.
17. Cantor, N., Kihlstrom, J. F. *Personality and social intelligence*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1987. 200 p.
18. Hart, T. *The hidden spring: The spiritual dimension of therapy*. New York: Paulist Press, 2002. 176 p.
19. Mayer, J. D., & Salovey, P. What is emotional intelligence? *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. New York, NY. Basic Books, 1997. Pp. 3-31.
20. Szoltysek Adolf E. *Filozofia pedagogiki*. Katowice: Wydaw. «ESSE», 2003. 584 str.

References

1. Andrushchenko, V. P. (2011). *Svitanok Yevropy: Problema formuvannya novoho uchytelia dlia obiednanoi Yevropy XXI stolittia* [Dawn of Europe: The challenge of

- creating a new teacher for a united Europe in the 21st century]. Kyiv: Znannia Ukrainy (ukr).
2. Antonenko, T. L. (2018). Stanovlennia tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti maibutnoho fakhivtsia [Formation of the value and senses sphere of the personality of the future specialist]. Kyiv: Vydavnytstvo «Pedahohichna dumka» (ukr).
 3. Baianovska, M. R. (2020). Dukhovnist osobystosti ta yii formuvannia v novykh istoryko-kulturnykh umovakh [Spirituality of personality and its formation in new historical and cultural conditions]. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*, 3, 43–46 (ukr).
 4. Houlman, D. (2009). Emocionalnii intelekt [Emotional intelligence]. Moskva: AST (rus).
 5. Kevishas, Y. (2019). Vstup [Introduction]. *Horyzont dukhovnosti vykhovannia: kolektyvna monohrafiia / Uklaly y pidhotuvaly Yonas Kevishas ta Olena M. Otych. Vilnius: Zuvedra, s. 15–36 (ukr).*
 6. Krymskyi Serhii: «Pryntsyipy dukhovnosti XXI stolittia» [Krymsky Serhiy: "Principles of Spirituality of the 21st Century"]. Den, 15 lystopada 2002 r. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/sergiy-krimskiy-principi-duhovnosti-hhi-stolittya> (date of appeal: 18.06.2022) (ukr).
 7. Matvichuk, A. V. (2021). Kontsept «tsinnisnoho intelektu» u sotsialno-filosofskomu konteksti [The concept of the “value-oriented intelligence” in the socio-philosophical context]. *Science and education: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan. Pp. 336–339 (ukr).
 8. Pelekh, Yu. V. (2021). Tsinnisnyi intelekt: filosofsko-metodolohichni perspektyvy u pedahohichnii praktytsi [Value-oriented intelligence: philosophical and methodological perspectives in pedagogical practice]. *European potential for the development of pedagogical and psychological science : Collective monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, pp. 331–366 (ukr).
 9. Petrushenko, V. (2009). Tlumachnyi slovnyk osnovnykh filosofskykh terminiv [Explanatory dictionary of basic philosophical terms]. Lviv : Vyd-vo NU «Lvivska politekhnika» (ukr).
 10. Rastryhina, A. (2019). Kontseptsiiia dukhovnosti vykhovannia yak model novitnoi paradyhmy osvity [The concept of the spirituality of education as a model of a new education paradigm]. *Horyzont dukhovnosti vykhovannia: kolektyvna monohrafiia / Uklaly y pidhotuvaly Yonas Kevishas ta Olena M. Otych. Vilnius: Zuvedra, s. 128–142 (ukr).*
 11. Sliusar, V. M. (2009). Dukhovna kultura suspilstva yak chynnyk samorealizatsii osobystosti [Spiritual culture of society as a factor of self-realization of the individual]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka, 47, 8–12 (ukr).*
 12. Tseliakova, O. M. (2008). Dukhovnist yak tsilisnyi fenomen: problemy kontseptualizatsii v konteksti sotsialno-filosofskoho piznannia [Spirituality as a holistic phenomenon: problems of conceptualization in the context of socio-

- philosophical knowledge]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 33, 65–73 (ukr).
13. Tsiurupa, M. (2014). Kultura myru proty kultury nenavysti [A culture of peace versus a culture of hatred]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa*, NAN Ukrainy, 3, 264–272 (ukr).
 14. Shevchenko, G.P. (2015). Education – the process of human creativity, cultural creation, spiritual creation [Education – the process of human creativity, cultural creation, spiritual creation]. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, 3, 288–299 (ukr).
 15. Shetelia, N. I. (2022). Kontseptualno-pedahohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnoho fakhivtsia u haluzi kultury i mystetstv v umovakh aksiorozvyvalnoho seredovyscha [Conceptual and pedagogical bases of professional training of the future specialist in the field of culture and arts in the conditions of axiodevelopmental environment]. Uzhhorod: RIK-U. (ukr).
 16. Astin, A. W. (2004). Why spirituality deserves a central place in liberal education. *Liberal Education*, 90(2), 34–41 (eng).
 17. Cantor, N., Kihlstrom, J. F. (1987). *Personality and social intelligence*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall (eng).
 18. Hart, T. (2002). *The hidden spring: The spiritual dimension of therapy*. New York: Paulist Press (eng).
 19. Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. New York, NY. Basic Books, pp. 3-31 (eng).
 20. Szołtysek Adolf E. (2003). *Filozofia pedagogiki*. Katowice: Wydaw. «ESSE» (pol).

VALUE-ORIENTED INTELLIGENCE IN THE CONTEXT OF PERSONAL WORLDVIEW DEVELOPMENT IN THE POST-WAR WORLD

Yu. V. Pelekh, A. V. Matviichuk

The research substantiates that the lack of spirituality, unformed culture of peace, and underdeveloped value-oriented intelligence are interrelated factors that result in social disharmony and can lead to tragic consequences such as Russia's immoral aggression against Ukraine. In view of the above, the purpose of the research is to demonstrate the conceptual capabilities of the value-oriented intelligence in the context of personal worldview development in the post-war world.

The main hypothesis of the research is the thesis of a direct connection between the developed value-oriented intelligence and the level of a culture of peace. The philosophical and theoretical basis of the research includes 1) developments in the discourse of spirituality and a culture of peace, 2) the results of scientific discussions in the field of studying intelligence and its non-academic forms. The research methods are determined by their theoretical nature.

The research shows that the potential of the value-oriented intelligence regarding a culture of peace is due to its specific nature. The research has proved that the formation of the personal value-oriented intelligence opens the way to positive interaction with other people through the correct interpretation of the value aspects of their life positions.

For the first time in the scientific literature, the research has substantiated the thesis that a developed value-oriented intelligence, the motivational component of which includes humanistic values and values of peace, can act as a means of individual self-improvement and social engineering. The study has showed that the formation of a person with a developed value-oriented intelligence is one of the prerequisites for the creation of social space, which minimizes the possibility of value conflicts and conflicts as reasons for war.

Based on the substantiated generalizations, the research concludes that the further theoretical elaboration of the concept of the value-oriented intelligence through the identification of its fundamental characteristics, as well as the development of tools for its empirical diagnosis is a relevant scientific task.

Key words: spirituality, culture of peace, culture of peace values, value-oriented intelligence, axiology.

Пелех Юрій Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, проректор Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, Україна). E-mail: pelekhyurii@ukr.net

Pelekh Yuriy Volodymyrovych – Doctor of Pedagogy, Professor, Vice-Rector of Rivne State University of the Humanities (Rivne, Ukraine). E-mail: pelekhyurii@ukr.net

Матвійчук Андрій Васильович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна). E-mail: amvriv06@ukr.net

Matviichuk Andrii Vasylovych – Doctor of Philosophy, Professor, Professor of the Department of Constitutional Law and Sectoral Disciplines of the Educational Scientific Institute of Law of National University of Water and Environmental Engineering (Rivne, Ukraine). E-mail: amvriv06@ukr.net